VLADIMIR

STREINU

„Pagini de critică

literară"

în ***Istoria literaturii,*** G. Călinescu, neacordînd criticii lui Vladimir Streinu decît o rugară atenţie, notează, după examinarea poeziei aceluiaşi: „în aplicări, eseistul avea de reexaminat unele opinii prea cordiale ori prea reticente, precum va trebui să-şi corecteze stilul oficios". Aceasta, cu toate că Vladimir Streinu este autorul unui număr însemnat de foiletoane, parte adunate în ***Pagini de critică literară*** (volumul întîi reia, cu un adaos de opt titluri, pe acela din 1938, volumul al doilea cuprinde cronici risipite prin reviste, după 1938) şi al unor studii despre ***Clasicii noştri,*** cunoscute, în marea lor majoritate, lui G. Călinescu cînd îşi redacta ***Istoria.*** Mai mult decît atît: eseistul a schiţat chiar cîteva răspunsuri personale la ***Problema criticii*** *literare,* arătînd, şi cu alte prilejuri o conştiinţă foarte precisă a profesiunii sale.

Totuşi, măcar într-o privinţă, G. Călinescu are dreptate. Dintre criticii generaţiei lui, Vladimir Streinu îi pare cel mai indiferent faţă de alegerea operelor pe care le recenzează. Nescriind (precum Pompiliu Constantinescu ori Perpessicius) despre toate apariţiile, el nici nu lasă sd se vadă motivarea preferinţelor, care nu e totdeauna valoarea. Ne referim doar la articolele publicate în ***Pagini*** şi probabil că impresia aceasta ar fi oarecum schimbată dacă am avea răgazul să le căutăm şi pe acelea abandonate în reviste. Fapt e că Vladimir Streinu scrie despre ***Robul*** lui Dem Theodorescu, nu şi despre ***Rusoaica*** lui Gib Mihăescu, despre ***însemnările unui belfer*** ale lui loachim Botez, nu şi despre romanele lui Camil Petrescu, Rebreanu, M. Sadoveanu (cu excepţii nesemnificative), în poezie, către care se îndreaptă înclinaţiile criticului, nu e omis, dintre autorii de seamă, decît Barbu. Dar în critică, prezenţa unor cărţi face iarăşi inexplicabilă absenţa altora, aşa că, pînă la urmă, tabloul este incomplet şi arbitrar. Nu se poate găsi o scuză în eventuala lipsă de vocaţie pentru cronică; Vladimir Streinu a scris mai ales cronică, iar capriciile nici nu ne dezvăluie o pasiune statornică pentru o anume familie artistică sau pentru un anume tip de scriitor, care să'explice alegerea. Pe urmă chiar metoda de recenzare diferă de la o carte la alta, fiind vorba cînd de simple articole **â propos de,** cînd de veritabile studii, cînd de excursii erudite, cînd de o notă **â voi d'oiseau:** ceea ce nu i se poate, desigur, reproşa autorului, dar ceea ce justifică pînă la un punct părerea mai generală că Vladimir Streinu e mai cu seamă un eseist, destul de

dispreţuitor faţă de dogmele profesiei, „jucînd", poate cu o secretă voluptate, în amator. Stilul este acela al criticii preţioase; nu pun nimic peiorativ în afirmaţie, căci există în critică un stil preţios, aşa cum există unul sec, ambele la fel de îndreptăţite. Să luăm la întîmplare o pagină: *„ înţeleg că un cunoscător al literatura, de transă şi fantoşe, nervaliene ar putea ridica o întimpinare poate întemeiată. Gerard de Nerval, victimă a onirismului, însemna in capela aceea romantică de provincie a Dijonului, unde trăia, un cordon de legătură al întregii literaturi franceze cu poezia şi mentalitatea germană S-ar putea ca atît Nerval, cit şi Blaga, să fi avut o aceeaşi reminiscenţă dintr-o literatură, pe care îndeobşte se ştie că amîndoi au cunascut-o. In acest caz, acei cărora poezia germană le-a revenit familiară sînl în drept să înnumere firele acestea de nisip. Voi risca totuşi un gînd de zădărnicie pentru cazna lor ".*

Dacă nu este un „grefier" al criticii că Pompiliu Constantinescu, Vladimir Streinu nu este nici numai un degustător de cărţi ca Perpessicius. Cum am mai spus, el a căutat să definească un concept de critică şi, fără a reuşi să ajungă la unul original, a fost acela care, în generaţia lui, a cultivat mai atent reflecţia asupra criticii. N-au făcut-o nici Pompiliu Constantinescu, nici Ş. Cioculescu; G. Călinescu are o situaţie excepţională. Cu toate acestea, există un număr de păreri despre critică şi literatură pe care le împărtăşesc toţi: mai mult, un număr de convingeri artistice. Toţi sînt, din naştere, maiorescieni. De aici decurge „militantismul estetic", încercarea, cum spune Vladimir Streinu, *„de a stăvili surparea, peste valorile artistice, a unor terenuri limitrofe, de a zădărnici instaurarea anarhiei în spirite şi de a veghea asupra celei ordini supreme pe care Arta o instituie în lume".* Admirabile cuvinte! Reprezintă ele un crez estetizant? Nu: *„Militantism estetic nu însemnează estetism... Estetismul este un mandarinat care desconsideră nevoia luptei de idei, adică însuşi fondul acestor volume de critică".* Apărarea purităţii artei se leagă de aceea a purităţii criticii. Vladimir Streinu vine către critică, asemenea colegilor lui de generaţie din învăţămîntul secundar (cum a remarcat tot G. Călinescu); le-a fost dat acestor foşti profesori să reacţioneze, desigur şi sub înrîurirea Iui E. Lovinescu, în primul rînd contra denaturărilor didactice ale criticii. Fără să fie un polemist, ci mai degrabă un ironist, Vladimir Streinu este totuşi autorul unor energice articole care denunţă prostia criticii de tip şcolar ***(Confuzie 1933, O istorie** şcolară **a literaturii române).*** Aceasta este una din marotele lui.

Momentul cel mai important, pînă astăzi, al criticii româneşti moderne se află, în felul acesta, întemeiat pe trei-patru principii sigure,

între care autonomia esteticului deţine rol de vioară întîi. Critică estetică înainte de orice. Nu e mai puţin adevărat că urmele vechilor deprinderi didactice nu dispar niciodată cu totul şi aceste deprinderi continuă să ţină înlănţuite, dacă nu gustul, în orice caz metodele propriu-zise de analiză. Violenta reacţie la critica şcolară izvora şi dintr-un secret complex. E semnificativ şi surprinzător - nu o dată - că le-a lipsit unor critici de talentul celor în discuţie ambiţia de a trece de hotarele criticii explicatoare a operelor. De aceea, poate şi ramîn mai interesanţi în recenzie decît în cărţi, pentru că în acestea din urmă canoanele didactice ies dintr-o dată la iveală, cum se întîmplă în studiul lui PcSmpiliu Constantinescu despre Arghezi. Lucrul se vede şi mai lămurit dacă luăm în considerare atitudinea lor faţă de operele trecutului. Obligaţiile foiletonului i-au ţinut departe de istoria literară pe care au lăsat-o, mai ales pe cea veche, în seama specialiştilor, rupînd-o astfel pentru multă vreme de preocupările intelectualului modern. Retrospecţia lor s-a oprit de obicei la marii clasici, pe care i-au citit, ce-i drept, cu totul altfel decît o făcuseră înaintaşii (Lovinescu) şi decît o făceau istoricii literari de meserie. Lecturile lor din Creangă, din Eminescu sau din Caragiale creează primul curent susţinut de redescoperire a valorilor clasice dintr-Jin unghi modern. Dar nici unul n-a lărgit la întreaga literatură a trecutului analiza. Dacă Ş. Cioculescu scrie un capitol dintr-o ***Istorie a literaturii române moderne,*** despre epoca 1830-l865, biografia lui Caragiale o menţine în notă strict documentară, declarînd circumspect că autorul ***Scrisorii pierdute*** *,, îşi va găsi, fireşte, scriitorul de mare talent, care să-i învie chipul"*. Perpessicius se consacră ediţiei Eminescu. Vladimir Streinu istoriei versului liber românesc... Cărţi utile, nici vorbă, dar care nu cer talent, ci numai pricepere.

O despărţire decisivă de metodele istoriei literare de tip universitar nu se produce niciodată (doar Călinescu o va pune în practică); mai ciudat este că nici analiza critică a operelor prezentului nu s-a eliberat cu totul de metodele didactice! Teme, motive, tipuri, artă literară... Iată cum analizează Vladimir Streinu pe Arghezi; articolele consacrate marelui poet nu alcătuiesc un eseu unitar, ci se continuă oarecum în serie paralelă cu a volumelor lui Arghezi. Primul, de exemplu, se opreşte la ***Cuvinte potrivite,*** altele la ***Cărticică de seară, Hore, Florile de mucigai*** sînt ignorate, deşi, dacă e de căutat originalitate la Arghezi, aici ea putea fi găsită cel mai lesne. Metoda e peste tot aceeaşi. Se pleacă de la „critica criticii" (aproape o ceremonie, am zice, obligatorie la nişte critici care au întreţinut permanent în relaţiile dintre ei cea mai deplină politeţe şi cordialitate), trecîndu-se la preciziuni în

legătură cu natura liricii argheziene, într-o polemică ce se va reînnoi cu punctul de vedere „psihologic" în analiza poeziei, se exprimă şi o poziţie pe care criticul va întemeia mai tîrziu propria sa *analiză.* Ni se atrage atenţia asupra a două categorii de poeţi: unii care inovează limbajul, alţii care inovează substanţa. Eseul moral, psihologic, n-ar avea raţiune decît în cazul celor din urmă, primilor studiindu-li-se *„în mod normal numai meşteşugul şi aplicaţia".* Ideea va reveni şi în studiul despre Bacovia, unde se afirmă încă mai clar că singura îndreptăţire a studiului psihologic al poeziei ar fi apariţia pentru întîia oară la un poet a-unor anume zone morale sau sufleteşti; în astfel de cazuri (Baudelaire, Bacovia), psihologia diferenţială s-ar arăta nimerită, în ce priveşte pe Arghezi, discutabilă nu e contestarea „dramei morale" (poetul e înţeles ca geniu verbal), ci motivarea acestei contestări. Ca şi la Barbu (socoteşte VI. Streinu), conţinutul de intuiţii spirituale nefiind nou, valoarea poetului trebuie pusă pe seama exclusiv a tehnicii. Mi se pare că recădem în dualitatea conţinut-formă. Ceea ce numim conţinut al poeziei nu trebuie să fie din nou, ci numai valabil în plan hric. Dar cum vom determina gradul de noutate? Oricînd se poate dovedi că poeţii cei mai violent originali împrumută şi ei. In prefaţa la traducerea lui *Hamlet,* Vladimir Streinu însuşi observă cum Shakespeare a fost în întregime transformat de specialişti într-un mozaic de lucruri luate de pretutindeni. Ceea ce-l face pe Shakespeare să rămînă Shakespeare, iar pe Arghezi - Arghezi este tocmai, să zicem în lipsă de altceva, tonalitatea unică, inefabilă, a unei • opere, ale cărei materiale pot fi foarte bine străine. Eseul moral curat poate urmări noutatea relativă a lumii morale; critica estetică, nu, şi e de mirare cum de n-a simţit Vladimir Streinu în ce contradicţie se pune cu sine însuşi.

Paginile de critică literară sînt opera unui intelectual fin. cu gust şi personalitate, foarte activ şi astăzi, cînd ar putea adăuga la cele două volume de articole vechi un al treilea de articole din ultimii am. Totuşi, ca să fim sinceri pînă la capăt, am prefera acestui al treilea volum, care ar cuprinde cam multe lucruri de conjunctură, retipărirea eseurilor din *Clasicii noştri.*

(Contemporanul, nr. 22. 1968)